

‘Het belangrijkste wat een leerkracht kan doen, is goed lesgeven’

INTERVIEW TIM SURMA De coronapandemie maakte een röntgenfoto van ons onderwijs, stelt onderwijsexpert Tim Surma vast. De situatie is ernstig, maar er zijn remedies. ‘Ons onderwijs moet wat meer lef tonen.’

‘We willen vanzelfsprekendheden benoemen zoals herhaling, demonstratie en toetsing.’

‘Hoeveel uur yoga en mindfulness krijgen de kinderen op school?’ Het is de eerste vraag van een ouder tijdens het infomoment dat Tim Surma volgde, in de zoektocht naar een school voor z’n tweejarige dochter. Tot zijn grote opluchting antwoordde de directeur ‘dat ze kinderen vooral goed willen leren schrijven, lezen en rekenen en hen voorbereiden op het middelbaar.’

‘Het is onbenullig, maar wel symptomatisch van hoe de samenleving naar onderwijs kijkt,’ zegt Surma. ‘We moeten dringend beseffen hoe belangrijk cognitieve basisvaardigheden zijn. Het is een illusie te denken dat een kind gelukkig zal zijn als het niet behoorlijk kan lezen of rekenen.’

Surma benadrukt dat er veel evidentie is dat stevige cognitieve competenties leiden tot betere jobs, een betere gezondheid, een hoger salaris ‘en ga zo maar door’. Als je dan weet dat de tijd die onze kinderen spenderen aan les in het lager bij de laagste van Europa is, vind ik dat problematisch. Je moet een idioot zijn om niet in te zien dat je daarop moet inzetten.’

Best evidence

Surma is onderwijswetenschapper en onderzoeksmanager bij het Expertisecentrum voor Effectief Leren van de Thomas More hogeschool. Na 18 jaar als leerkracht wiskunde wilde hij het weten: wat werkt er nu eigenlijk en wat niet? *Best evidence* is sindsdien zijn uitgangspunt. Hij focust zich op de geaccumuleerde kennis over onderwijs en verkondigt waarover niet meer gediscussieerd moet worden. Hij moeit zich dus niet meer met hypes.

Zijn aanpak inspireert. Het centrum van Thomas More bereikte in anderhalf jaar meer dan 10.000 leerkrachten, de aanvragen voor lezingen zijn niet bij te houden. Als Oeso-topman Dirk Van Damme de onderwijsstap in Vlaanderen is, is Surma een van de kardinalen die genoemd worden om hem op te volgen. Dat de expert, die ook in de commissie Beter Onderwijs zetelt, vrijdag samen met Van Damme te gast was in het Vlaams Parlement om te praten over leerachterstand, is geen toeval.

Van Damme is duidelijk: ‘Schort de inspectie twee jaar op. Stel hervormingen uit.’ ‘De coronacrisis heeft een röntgenfoto van ons onderwijs gemaakt. De patiënt voelde al jaren dat er van alles rammele, covid-19 maakte duidelijk hoe ernstig de situatie is. Als we willen herstellen, is daar adremruimte voor nodig.’

Hoe ziet u dat herstel?

‘Ik wil een ongebreidd onderwijskundig optimisme uitstralen. Er is een achterstand, maar er zijn ook interventies mogelijk waarvan je weet: als je ze goed toepast, boek je vier maanden vooruitgang op een jaar. We willen focussen op wat scholen kan helpen om de leervertraging goed te maken.’

U spreekt over leervertraging. Is leerachterstand te negatief?

‘Het legt een duidelijk frame over dit verhaal. Uit Nederlands onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat een op de tien leerlingen meer geleerd heeft tijdens de eerste golf dan anders. Die groep is er ook.’

‘Bovendien maakt de achterstand deel uit van een groter verhaal in Vlaanderen. We hebben een tien- of twintigjarige virus in ons onderwijs dat langzaam aan de kwaliteit knabbelt. Nu doet een tienjarige kind er zes maanden langer over om dezelfde vragen over begrijpend lezen te beantwoorden dan een leeftijdsgenoot tien jaar geleden. Dat we het ooit sneller gekund hebben, toont aan dat het kan. Alleen moet ons onderwijs een beetje meer lef tonen.’

Hoe kan je als school lef tonen?

‘Een kind is zwaar gezakt voor wiskunde en de school krijgt het niet recht. Wat doet een vermogende ouder dan? Uren bijles kopen. Niet iedereen kan zich dat permitteren. Tot vandaag is dat een private markt.’

Mijn boodschap is: directeurs, zet structureel in op ingebelde bijles. Lessuren bijkopen voor zo’n bijles is een uitstekend idee.’

‘Er zijn veel gerichte interventies mogelijk. Een zomerschool is een ander voorbeeld. Daar kan een stevige duw gegeven worden, al is het geen wondermiddel. In het algemeen zou ik zeggen: doe niet zomaar iets. Breng je noden in kaart, ontbouw je visie. Een voorbeeld van een interventie met weinig impact is om alle middelen te investeren in het verkleinen van de klasgroottes. Als je op het einde van de rit gemiddeld geen 24 maar 22 leerlingen in een klas hebt, kies je beter iets anders.’

‘Het is een illusie te denken dat een kind gelukkig zal zijn als het niet behoorlijk kan lezen of rekenen’

Wat met leerkrachten?

‘Het belangrijkste wat leerkrachten kunnen doen, is goed lesgeven. Het is *obvious*, maar het blijft de grootste determinant. We moeten die koppelen aan het maximaliseren van de leertijd. Als je als leraar de klas niet in de hand hebt, verlies je elke les vier à vijf minuten door een gebrek aan routine. De leerlingen zijn rumoerig, ze lopen rond. Vermogenvaldig die vijf minuten voor een meervoud en je komt al snel aan twee of drie verloren lesweken op jaarbasis. Dat is de tijd van een zomerschool die je kunt winnen door goed les te geven.’

Gebruiken leraren een goede didactiek?

‘De Vlaamse leraar heeft historisch gezien een uitstekende didactische reputatie, maar bepaalde minder effectieve aanpakken zijn ons onderwijs binnengeslopen. Massaal investeren in kwaliteitsvolle opleidingen en bijscholing, lijkt me een sterk optie. Vlaamse directeurs moeten vaak lang zoeken om één iemand te vinden voor een pedagogische studiedag. Bovendien voldoet professionalisering bij leerkrach-

ten aan dezelfde wetten als bij iedereen die wil bijleren, als er bijvoorbeeld geen moment van herhaling is, lukt het niet. Je zet iemand op de bühne, die in het beste geval inspireert, maar de kans dat er echt iets gebeurt, is klein.’

‘Vandaag hebben scholen in Vlaanderen ongeveer 90 euro per leerkracht in het secundair, 60 euro in het basisonderwijs, voor bijscholing. In Engeland is dat 300 pond per leraar, in Nederland 700 euro. Dat moet genormaliseerd worden, wil je de toets met het buitenland doorstaan.’

‘Ook de kwaliteit van de bijscholing moet omhoog, want soms worden ideeën gepromoot die niet per definitie leiden tot beter leren. Ik denk aan zelfontdekkend leren, dat destijds werd gepromoot onder het mom van zelfstandig leren. Ik heb dat uiteraard getest. Je werkt een bundel uit, en geeft leerlingen tien uur de tijd om die zelfstandig onder de knie te krijgen. Ondertussen loop ik rond om vragen te beantwoorden. Als je de beschikbare tijd deelt door het aantal leerlingen, weet je hoeveel aandacht iemand krijgt. Een paar minuten per les, maximaal. Vergelijk dat met een leerkracht die in interactie gaat met de groep. Dan krijgen twintig leerlingen elk twintig minuten aandacht. Ideeën als zelfontdekkend zijn helaas in ons onderwijs geslopen. Je moet je als leerkracht bijna excuseren als je nog frontaal les durft te geven aan een groep. Ontrecht.’

We moeten back to basics?

‘Een voorbeeld: sinds 1885 weten we dat het menselijke brein beter kan onthouden als informatie op geregelde tijdstippen terugkeert. Dat klinkt vanzelfsprekend, maar is het niet. Als je aan leerkrachten vraagt wat de fundamentele processen zijn om goed les te geven, volgt er vaak een waslijst. Maar herhaling en toetsing ontbreken soms. We willen in ons centrum vanzelfsprekendheden benoemen zoals herhaling, demonstratie en toetsing. We spreken wel steeds met de nuance dat er in het onderwijs geen *golden bullet* is. Je kan niet zeggen: wat ik op maandagochtend doe zal op vrijdagmiddag hetzelfde effect hebben. Maar we pleiten voor de nadruk op de haalbare, effectieve basisedidactische principes.’

Je sprak over een twintigjarige virus. Waar zijn we besmet geraakt?

‘Ik gebruik graag de metafoor van de tandpasta. Toen wij wereldtop waren in de jaren

80, smaakte de tandpasta van ons onderwijs een beetje vies. Dat slechte smaakje werd misschien veroorzaakt door te weinig aandacht voor persoonlijkheidsvorming en welbevinden. Ik snap dat men iets wilt veranderen, maar men heeft de tandpasta weggegooid en vervangen door een heel zoete. Wat blijkt? Na een tijdje brokkelde de tanden af.’

‘In het tijdschrift *Klasse* stonden – na de invoering van de eindtermen – heel wat publicaties waarin al dan niet letterlijk staat dat kennis niet meer het belangrijkste is. Ondanks het feit dat ze dat destijds goed bedoelden, is dat geen goede keuze gebleven. Als je continu de boodschap krijgt dat leren niet belangrijk is, gaat dat ook minder gebeuren. Het is die mindset die maakt dat we vergeten zijn dat er in die vieze tandpasta wel fluor zat die werkte.’

Lieven Boeve, topman van het Katholiek Onderwijs, zei over de dalende kwaliteit in Humo dat hij al met veel onderzoekers gesproken heeft, maar ‘dat ze het ook niet weten’. Klopt dat?

‘Hij mag altijd eens naar hier komen. Je kunt inderdaad niet één oorzaak vinden, maar als je de dingen die wij voorstellen omdraait, kom je dicht in de buurt. Te weinig professionalisering, niet altijd de effectiefste didactische methode, te veel focus op de minimumdoelen, een zwak evaluatiebeleid, de verminderde focus op basisvaardigheden. Als je die elementen optelt, kom je snel tot een totaalpakket.’

Even terug naar de coronacrisis. Uit onderzoek van Kristof De Witte (KU Leuven) bleek dat leerlingen meer dan een halfjaar leerachterstand hadden. Raakt die ooit weggevoerd?

‘Het Katholiek Onderwijs, het GO, de OVSG: ze onderzoeken allemaal leerachterstand. Vermoedelijk is er leervertraging. Alleen hebben we vandaag geen goede meting van de inschatting van de leerkrachten. Dat is zeker zinvol, maar in deze crisis zou het handig zijn mochten we meer weten. Er kan dus weinig zinnigs over gezegd worden. Onze minister heeft bijvoorbeeld hard gestreden om de scholen open te houden. Dat was niet zo in Nederland en Engeland. Je zou dus verwachten dat wij er op vooruit gegaan zijn. Nu, dat gaan we nooit exact te weten komen.’

U heeft al heel wat werven opgeenoemd.

‘Ideeën als zelfontdekking zijn helaas in ons onderwijs geslopen. Je moet je als leerkracht bijna excuseren als je nog frontaal les durft te geven. Ontrecht’

Veruit de grootste investering is er voor de digisprong – zo’n 375 miljoen euro. Een vierjarige beslissing?

‘Het is goed dat die investering er komt. Ik denk niet dat er iemand ontvreden mee is. Maar technologie is een tool en geen doel. Als het toelichtend onderwijs wordt, zal het kerkhof van IT-mislukkingen snel vol liggen. Kijk naar het debacle van de iPads in LA. Alle leerlingen en leerkrachten kregen een toestel. Na anderhalf jaar bleek dat experiment faliekant mistuk. Men was er niet klaar voor.’

Ieder kind een laptop, is dat niet wat onze overheid gaat doen?

‘Als ze dienen om het leren te ondersteunen, kan dat goed werken. Scholen moeten vooral goed nadenken. Wat gaan ze ermee doen? Voor welke vakken? Mijn raad: bouw eerst een visie, en kies dan. Wie te wild springt, zal snel verdrinken.’

‘Ik hoor bovendien dat een aantal scholen beslist om alle boeken af te schaffen en te vervangen door digitale methodes. Dat vind ik een interessant, maar heel riskant experiment.’

‘Scholen hebben het recht om dat te proberen, maar ik ben nu niet overtuigd om *paperless* te gaan. Een vaccin doorloopt ook meerdere testfasen. Ik wil eerst weten wat dat doet met leerlingen, met hun schermtijd, motorische vaardigheden en hun leren. We weten dat mensen beter lezen op papier dan op een scherm. Ik vind die stap een serieuze gok en hoop dat die scholen zich sterk laten monitoren om de impact op leren in kaart te brengen.’

Door **Klaas Maenhout**
Foto **Sebastian Steviers**

advertentie

WIN

Wedstrijd: Maak kans op een exclusief duoticket voor ‘Kinderen van de Renaissance’

Speel mee en win een van de 150 duotickets voor de expo ‘Kinderen van de Renaissance’ in het museum **Hof van Busleyden**. De eerste 50 winnaars kunnen de unieke portretten al ontdekken tijdens een **exclusieve vooropening**, op woensdag 24 maart.

Speel mee in de app **DS Nieuws**

De Standaard